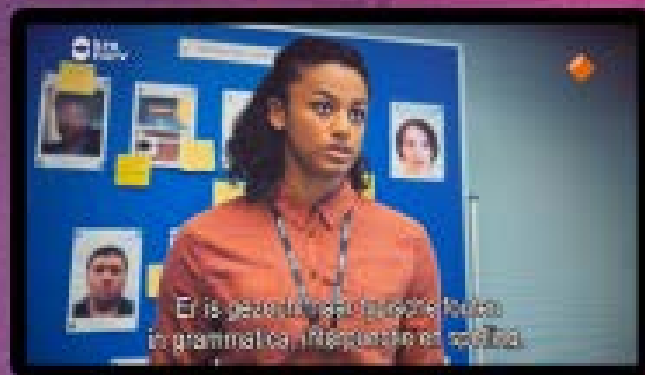
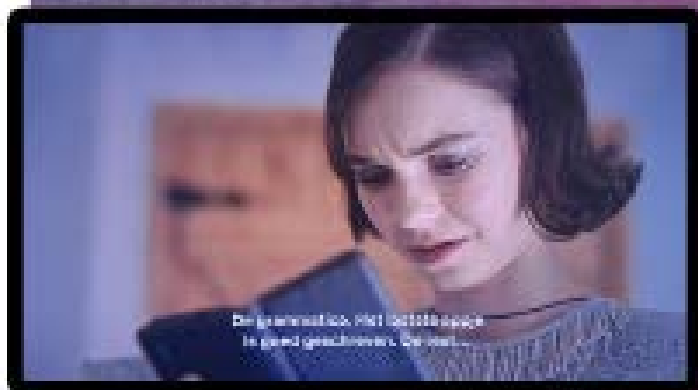
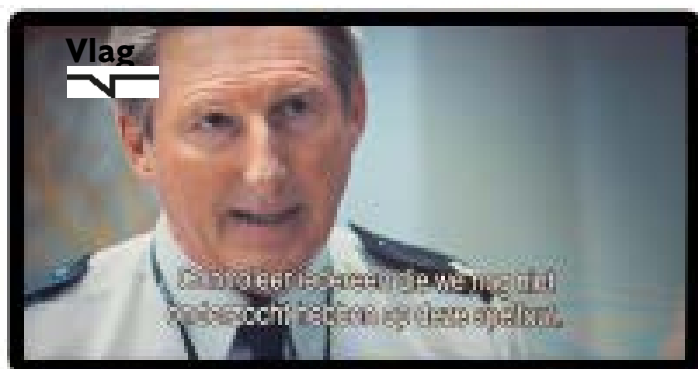

Hoe realistisch is forensische taalkunde in tv-series?

In misdaadseries worden moordzaken vaak wel heel makkelijk opgelost, soms met behulp van forensische taalkunde. Hoe realistisch is dat? Forensisch taalkundige Meike de Boer zat voor de buis en noteerde haar bevindingen.

✎ Meike de Boer

Steeds vaker duikt de forensische taalkunde op in Engelstalige misdaadseries. Experts analyseren daarin bijvoorbeeld dreigbrieven, opdringerige appjes en spraakberichten om een spoor te ontdekken dat naar de verdachte leidt.

Als liefhebber kijk ik graag naar dat soort series en als het over taal gaat, veer ik als forensisch taalkundige altijd op. Dan kijk ik extra geboeid: wat klopt er wel en wat niet?

Hier enkele series bezien door een wetenschappelijke bril.

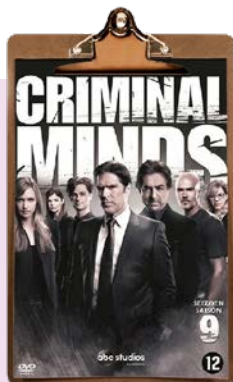
Criminal Minds

Criminal Minds is een van mijn favoriete misdaadseries vanwege de gedragskundige component: de fictieserie volgt de Behavioral Analysis Unit van de FBI, een afdeling die zich richt op psychologie en gedrag van daders. Vanaf het achtste seizoen helpt forensisch taalkundige Alex Blake bij het oplossen van misdrijven door taalbewijs te analyseren. De voorbeelden zijn deels gebaseerd op waargebeurde zaken uit de carrière van FBI-agent James Fitzgerald (zie ook de zaak van de Unabomber).

Zo speelt taal een belangrijke rol in de aflevering waarin de 4-jarige Gabby wordt ontvoerd terwijl ze een weekje bij haar nicht Sue logeert. Tijdens het onderzoek blijkt dat Sue zelf achter de verdwijning zit, maar ze wil niet vertellen waar Gabby gebleven is. Door op het internet te zoeken naar een verspreking van Sue – ze zegt *light bug* ('vuurvliegje') in plaats van *light bulb* ('gloeilamp') – vindt het team een forum op het darkweb waar kinderen verhandeld worden. Zo kunnen ze Gabby alsnog opsporen.

Feit of fictie?

Zoals gezegd is de aflevering van Gabby gebaseerd op een echte zaak. In werkelijkheid liep Sue tegen de lamp omdat de verspreking ook voorkwam in een brief die de dader had achtergelaten. In de serie is er echter geen brief en dus geen vergelijkingsmateriaal. Het team lijkt het darkwebforum op het spoor te komen door simpelweg op het internet te zoeken naar *light bug*. Deze voltreffer is wel erg onwaarschijnlijk.

Manhunt: Unabomber

De belangrijkste misdaadserie waarin taal een hoofdrol speelt, is met stip *Manhunt: Unabomber*. Deze miniserie is gebaseerd op waargebeurde feiten, met in de hoofdrol FBI-agent James Fitzgerald. Hij was de eerste persoon binnen de FBI die taalkundig bewijs serieus nam en bedacht dat een tekst weleens sporen van de dader kon bevatten.

De serie volgt de zaak van Ted Kaczynski, ook wel de Unabomber genoemd ('university and airline bomber'). De Unabomber hield Amerika in zijn greep van 1978 tot 1995, en liep uiteindelijk tegen de lamp toen hij een 35.000 woorden tellend manifest in twee grote kranten liet publiceren. Fitzgerald spendeerde dagen aan het bestuderen van het manifest en concludeerde dat de schrijver iemand moest zijn geweest die rond de jaren zestig gepromoveerd was aan een Amerikaanse universiteit.

Niet alleen agent Fitzgerald was gefascineerd door het taalgebruik van het manifest, ook Kaczynski's eigen familieleden lazen het in *The New York Times*. Zij herkenden onder andere de opvallende woordcombinatie *cool-headed logician* als afkomstig van hun (schoon)broer, en overhandigden brieven van hem aan de FBI. De overeenkomsten waren frappant en bleken genoeg voor een huiszoekingsbevel. Die doorbraak betekende de start van forensische taalkunde bij de FBI.

Feit of fictie?

Hoewel *Manhunt: Unabomber* gedramatiseerd is, brengt het de daadwerkelijke zaak van en het onderzoek naar de Unabomber in beeld. Ook de totstandkoming van de forensische taalkunde bij de FBI is echt zo gebeurd. James Fitzgerald is dan ook betrokken geweest bij het maken van de serie. De zaak van de Unabomber is overigens niet helemaal representatief voor taalbewijszaken: meestal gaat het om korte teksten en is er niet zoveel materiaal van een dader beschikbaar. Wel typerend is dat de politie pas vergelijkingsmateriaal naast de tekst kon leggen toen de verdachte eenmaal in beeld was gekomen. Er bestaat geen databank waarin taalkenmerken aan personen worden gelinkt (zoals bij DNA). →

Hawaii Five-0

Bij de remake van *Hawaii Five-0* (2010-2020) hebben ze een wel heel geavanceerd systeem om mensen te linken aan een geschreven of gesproken tekst. Via een algoritme dat kijkt naar overeenkomsten in taalpatronen zoals woorden en zinsdelen, kunnen de speurders op hoge snelheid het hele internet én het darkweb doorzoeken.

Het systeem wordt ook ingezet als een verdachte die lid is van een extreem-rechtse groepering allerlei moeilijke woorden en lange zinnen gebruikt in een speech. Het team vermoedt dan dat hij hulp heeft gehad, omdat hij, zo weten ze, zijn middelbare school niet heeft afgemaakt. Via het algoritme komen ze een andere verdachte op het spoor wiens teksten overeenkomsten vertonen met het taalgebruik in de speech. Als de twee vervolgens oud-celgenoten blijken, is de link snel

gelegd en kan een dodelijke aanslag voorkomen worden.

Feit of fictie?

De kans dat twee verschillende mensen precies dezelfde zin gebruiken, is statistisch gezien erg klein. Als stelregel kun je ongeveer aanhouden dat het geen toeval kan zijn als er zeven dezelfde woorden achter elkaar voorkomen op twee of meer verschillende plekken. Dat geldt dan weer niet voor vaste woordcombinaties, zoals uitdrukkingen en gezegden. Googelen op de onderzochte woordcombinatie, *from sea to shining sea*, levert een hoop resultaten op; zo is er een gelijknamig liedje van Johnny Cash. Het betreft dus een vaste uitdrukking die regelmatig voorkomt. Ook de andere match, *tip of the spear*, is een bestaande uitdrukking. Het gaat hier dus niet om kenmerken die typerend zijn voor één individu, en bovendien zouden er te veel zoekresultaten zijn om tot een doorbraak te kunnen leiden.

A Good Girl's Guide to Murder

In deze serie gaat hoofdpersoon Pip voor een schoolproject op onderzoek uit naar de moord op een meisje die het dorp heeft opgeschrikt. Een jongen uit het dorp, Sal, heeft de moord bekend en daarna zelfmoord gepleegd. Pip betwijfelt echter dat de moord hiermee is opgelost.

De broer van Sal laat haar het appje zien waarmee hij zou hebben bekend. Op het scherm zien we verschillende berichtjes van Sal aan zijn vader, zoals “meetin Andie wont be bak 4 dinner”. Maar het laatste berichtje luidt dan: “It was me. I did it. I’m so sorry.” Een bekentenis die bestaat uit verschillende zinnen met interpunctie, hoofdletters en correcte spelling, terwijl Sals eerdere berichtjes vol staan met afkortingen. Of zoals het door zijn broer op botte wijze wordt toegelicht: “Sal was ongelooflijk slim, maar hij appte als een analfabeet.” Op basis hiervan komt Pip tot de conclusie: “Hij schreef dit niet. Maar wie dan wel?”

Een aflevering verder heeft Pip veel bewijs verzameld en verschillende mensen geïnterviewd. Haar onderzoek blijft niet onopgemerkt en ze ontvangt een dreigbrief met daarop de tekst: “STOP DIGGING PIPPA.” Dit klinkt haar bekend in de oren en ze

luistert nogmaals een van haar interviews terug. “You don’t know what you’re digging up”, zegt een van de vriendinnen van het slachtoffer. Een nieuwe verdachte is gevonden.

Feit of fictie?

Het eerste geval is een realistisch voorbeeld. Het doet denken aan de vermissing van de 17-jarige Orlando in 2018. Hij ging op een date in de Haagse wijk Ypenburg en stuurde een bericht naar zijn moeder dat hij naar huis kwam. Zowel zijn beste vriendin als zijn moeder herkende het taalgebruik in het bericht niet: “Het is niet wat we gewend zijn als vrienden en hij praat ook nooit zo tegen zijn moeder.” Orlando zou normaal gezien in elk berichtje afkortingen gebruiken – net als Sal uit de serie. Maar in het betreffende berichtje gebeurde dat niet. Het voorbeeld in de serie is dus treffend gekozen.

Het tweede voorbeeld lijkt wel wat vergezocht. *Digging* is een niet erg verrassend woord in de context van Pips onderzoeksproject. Bovendien is *digging up* een ander gebruik van het werkwoord. Een forensisch taalkundige zou dit kenmerk daarom waarschijnlijk buiten beschouwing laten.

Line of Duty

Een simpele spelfout kán het verschil maken. *Line of Duty* is een spannende Britse serie die om veel redenen een aanrader is, maar waarin de forensische taalkunde pas in de allerlaatste aflevering van het zesde en laatste seizoen om de hoek komt kijken. De ontknoping is namelijk gebaseerd op een spelfout: *definitely* wordt in een onderschepte tekst verkeerd gespeld als *definatly*. Omdat het in dit geval gaat om een mol binnen het korps, zoekt de politie in haar eigen systemen of deze spelfout er vaker in voorkomt. En ja hoor, in de jaren ervoor is de spelfout twee keer eerder gemaakt. Hiermee loopt de mol tegen de lamp.

Feit of fictie?

Het rapport van de forensisch taalkundige stelt dat het 95% zeker is dat de berichten door de verdachte geschreven zijn. Dat is niet zo realistisch. *Definitely* wordt door heel veel mensen op verschillende manieren geschreven – het is een van de meest fout gespelde woorden van het Engels. Als je dit woord gaat opzoeken in een politiesysteem waar heel veel documenten van verschillende mensen in staan, zul je voorbeelden vinden van uiteenlopende schrijfwijzen van *definitely* door verschillende mensen. En als we kijken naar alle documenten van de mol in kwestie, zullen die zeer waarschijnlijk verschillende varianten laten zien – waaronder ook de correcte spelling. ■

Meike de Boer werkt als onderzoeker, trainer en consultant op het gebied van forensische taalkunde en gerechtelijke deskundigheid. Ze sprak eerder over haar werk in de podcast *Over taal gesproken*: Onzetaal.nl/taaldetective.

Ter Denge

Schrijver en 'Nedersaktivist'
Martin ter Denge over de
Nedersaksische taal.

Uitsmijters

Foto: Gerbert Voortman

Als toerist in Zuid-Europa hoef je maar hikkend één woordje van een lokale taal te verstoethaspelen of ze steken de vlag voor je uit. 'Efcharistó.' 'Wow, your Greek is amazing!'

Nee, dan 2500 kilometer noordelijker. Ooit kregen we een nieuwe dokter in Rijssen. Uit Rotterdam. Leuke gast, die er volop voor ging. Eén dingetje: hij verstond ons niet. Dus zei hij spontaan: 'Leer mij ook Riessens.'

Kataklop kataklop, enter de platmaffia: 'Probeer maar niet, bij jou klinkt dat nergens naar.' En: 'Wat heb je daar nu aan? We kunnen allemaal Nederlands, hoor.' Of: 'Over een paar jaar is plat er toch niet meer.' Twintig jaar later kan onze dokter nog steeds geen woord Riessens (en is het er nog steeds).

Het is een verwrongen welkom. Je helpt mensen integreren door ze vertrouwd met je spraakgebruiken te maken, niet door ze ervan weg te houden. Geldt lokaal net zo goed als nationaal. Weer dat rare idee dat Nederlands 'hoort' en ons eigen 'spraakgebrek' zo snel mogelijk in 'n *askenemmer* moet, zeker bij de deftige dokter.

Maar nu het bizarre: ook jongeren die hier zijn opgegroeid zonder Nedersaksisch en het nu willen leren – en die zijn er steeds meer! – worden keihard geweerd aan de Sassenpoort. Prille pogingen weggehoond. Je moet stronteigenwijs zijn om Nedersaksisch te leren; de hardliners werken je in alles tegen.

Een universitair docente uit Hellendoorn vertelde dat ze de eerste Nedersaksische academica wilde zijn. Nam zelfs les bij een bekende spreester. Maar niet-aflatend *genöal* van de goegemeente ontnam haar alle plezier. Boodschap: doe het direct perfect of begin er niet aan. Weer een ambassadeur verspeeld. Tot zover die befaamde Twentse gastvrijheid.

Nederlands, Duits, Engels, we kunnen alles leren. Behalve Nedersaksisch, daar moet je magisch mee geboren zijn. En mocht je dat geluk hebben, snel afleren. Maar ondertussen wel klagen dat 'niemand nog plat kan'. Goh, gek hè? Hoe (be)krom(pen) kun je denken!

Als de uitsmijters iedereen weren, blijft er weinig feest over. Taalpuristen zijn het grootste gevaar voor het Nedersaksisch.

Martin ter Denge